TBMM
HALKLARIN EŞİTLİK VE DEMOKRASİ PARTİSİ
GRUP BAŞKANLIĞI
Sayı : 20663
Tarih : 20-10-2026

10/4801

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Diyarbakır'da petrol ve kaya petrolü arama ve üretim faaliyetleri, maden ve taş ocakları, hidroelektrik santralleri ve büyük ölçekli güneş enerjisi projelerinin tarım arazileri, su kaynaklari, ekosistemler, kültürel ve doğal varlıklar ile kırsal yaşam üzerindeki mevcut ve olası etkilerinin bütüncül biçimde araştırılması, farklı projelerin aynı coğrafyada yarattığı kümülatif etkilerin ortaya çıkarılması, ÇED ve ruhsatlandırma süreçlerinin incelenmesi, yerel halkın karar süreçlerine katılımının değerlendirilmesi ve doğal varlıkların korunması için alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Anayasa'nın 98'inci ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 104 ve 105'inci maddeleri uyarınca Meclis araştırması açılmasını arz ve teklif ederiz.

Serhat Eren

Diyarbakır Milletvekili

GEREKÇE

Diyarbakır, son yıllarda enerji ve madencilik yatırımlarının yoğunlaştığı kentlerden biri haline gelmiştir. Petrol arama ve üretim faaliyetlerinin yanı sıra kaya petrolü çalışmaları, maden ve taş ocakları, hidroelektrik santralleri ve geniş alanlara yayılan güneş enerjisi projeleri kentin farklı ilçelerinde eş zamanlı olarak yürütülmekte veya planlanmaktadır. Her projenin kendi ruhsat veya yatırım sahası içerisinde ayrı ayrı değerlendirilmesi, aynı havza, tarım alanı ve kırsal coğrafya üzerinde oluşan toplam etkinin görünmez kalmasına yol açabilmektedir.

Bu faaliyetlerin yoğunlaştığı coğrafya aynı zamanda Türkiye'nin önemli tarımsal üretim merkezlerinden biridir. Tarım ve Orman Bakanlığı verilerine göre Diyarbakır'da 2024 yılında 5 milyon 274 bin 580 dekar tarla alanı bulunmaktadır. Aynı yıl kentte 1 milyon 145 bin tonun üzerinde buğday, 110 bin 252 ton kırmızı mercimek ve 388 bin 470 ton kütlü pamuk üretilmiştir. Diyarbakır, Türkiye kırmızı mercimek üretiminin yüzde 27,22'sini, kütlü pamuk üretiminin yüzde 17,32'sini ve buğday üretiminin yüzde 5,41'ini karşılamaktadır. Bu büyüklük, toprak ve su kullanımını etkileyen yatırımların gıda üretimi, çiftçilik ve kırsal yaşam üzerindeki sonuçlarının da gözetilmesini gerekli kılmaktadır.

Madencilik faaliyetlerinin ulaştığı ölçek de bütüncül değerlendirme ihtiyacını ortaya koymaktadır. Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü verilerine dayanan 2025 tarihli çalışmalarda Diyarbakır'da farklı maden gruplarında toplam 190 arama ve işletme ruhsatının bulunduğu görülmektedir. Resmi ÇED kayıtlarında Kulp'ta mermer ocakları ile kırma-eleme, beton ve asfalt tesisleri dahil farklı madencilik projelerinin bulunduğu görülmektedir. Maden ve taş ocağı faaliyetleri arazi kullanımındaki değişim, su kaynakları, toz, ağır araç trafiği, habitat bütünlüğü ve tarımsal üretim üzerindeki etkileri bakımından yalnızca ruhsat sahalarıyla sınırlı olmayan sonuçlar yaratabilmektedir.

Diyarbakır'ın su varlıkları da enerji üretiminin önemli alanlarından biridir. Resmi çevre verilerinde Karakaya, Dicle, Kralkızı, Kulp-1, Kulp-4 ve Çağlayan olmak üzere 6 hidroelektrik santralinin işletmede olduğu, Silvan Barajı ve HES'in inşa aşamasında bulunduğu ve 5 HES projesinin planlama aşamasında olduğu belirtilmektedir. İşletmedeki tesislerin toplam kurulu gücü 2 bin MW'ın üzerindedir. Su kaynaklarının enerji üretiminin yanı sıra tarımsal sulama, içme suyu ve ekolojik yaşam açısından taşıdığı önem, mevcut ve planlanan projelerin havza ölçeğinde birlikte değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır.

Güneş enerjisi fosil yakıtlara bağımlılığın azaltılması ve iklim kriziyle mücadele açısından önemli bir enerji kaynağıdır. Bununla birlikte büyük ölçekli GES yatırımlarının yer seçiminde verimli tarım arazilerinin, meraların ve doğal alanların korunması gerekmektedir. Diyarbakır'ın farklı ilçelerinde GES ve elektrik depolama projeleri için yeni ÇED süreçleri yürütülmektedir. Örneğin Ergani'nin Sallar Mahallesi'nde yaklaşık 18 hektarlık alanda 14,845 MWm kurulu güce sahip GES ve elektrik depolama tesisi için 2026 yılında ÇED Olumlu kararı verilmiştir. Enerji dönüşümünün tarımsal üretim ve doğal varlıklarla çatışmadan yürütülmesi, yenilenebilir enerji yatırımlarında arazi kullanımının planlanmasını önemli hale getirmektedir.

Petrol faaliyetleri ise son dönemde yeni bir boyuta ulaşmıştır. Bismil'in Harmanlı ve Hasanpınar mahallelerinde petrol arama ve çıkarma projeleri hakkında "ÇED Gerekli Değildir" kararları verilmiştir. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının son açıklamalarına göre Diyarbakır'daki kaya petrolü programı kapsamında yaklaşık 600 kilometrekarelik 4 blokta çalışmalar yürütülmekte, üç yıl içerisinde 24 kuyuda sondaj yapılması planlanmaktadır. Bakanlık, kaya petrolü potansiyeli bulunduğu değerlendirilen alanın yaklaşık 7 bin 200 kilometrekare olduğunu ve çalışmaların başarılı olması halinde diğer alanlara da taşınacağını açıklamıştır. Bu ölçekte bir faaliyet, su kullanımı, tarım arazileri, atık yönetimi, mülkiyet ve kırsal yerleşimler üzerindeki etkilerin proje sınırlarının ötesinde değerlendirilmesini gerektirmektedir.

Enerji ve madencilik yatırımlarının farklı ilçelerde eş zamanlı biçimde yaygınlaşması ÇED süreçlerinin proje bazlı yapısının ötesinde kent ve havza ölçeğinde değerlendirme ihtiyacını güçlendirmektedir. Resmi kayıtlarda Bismil'deki petrol faaliyetlerinden Kulp'taki mermer ocaklarına ve kırma-eleme tesislerine, Ergani'deki güneş enerjisi yatırımlarından farklı ilçelerdeki enerji ve madencilik projelerine kadar çok sayıda ÇED sürecinin yürütüldüğü görülmektedir. Tek tek projeler için verilen kararların yanında aynı coğrafyada biriken arazi kullanımı, su tüketimi, habitat kaybı ve tarımsal üretim üzerindeki toplam etkinin de değerlendirilmesi gerekmektedir.

Bu tablo Diyarbakır'ın doğal ve kültürel varlıkları açısından da önem taşımaktadır. Lice'deki Bırkleyn Mağaraları ve çevresi gibi arkeolojik, tarihsel ve doğal değeri yüksek alanların yakınında gündeme gelen madencilik ve taş ocağı faaliyetleri, ekonomik faaliyetlerle korunması gereken ortak miras arasındaki ilişkinin nasıl kurulacağını gündeme getirmektedir. Ruhsatlandırma ve ÇED süreçlerinde kültürel mirasın, ekosistemlerin ve yerel yaşamın korunması ekonomik değer hesaplarının gerisinde bırakılmamalıdır.

Diyarbakır'ın toprağı, suyu ve yeraltı kaynakları birbirinden bağımsız yatırım sahaları olarak değerlendirilemez. Kaç hektar tarım ve mera alanının enerji ve madencilik yatırımlarına ayrıldığı, bu faaliyetlerin su kaynakları üzerinde oluşturduğu toplam baskı, kaç yerleşim ve yurttaşın doğrudan etkilendiği, projelerin kümülatif etkilerinin ne ölçüde değerlendirildiği ve bölge halkının karar süreçlerine ne ölçüde katılabildiği bütünlüklü biçimde ortaya çıkarılmalıdır. Aynı şekilde Diyarbakır'ın yeraltı ve yerüstü kaynaklarından elde edilen ekonomik değerin bölge halkına ve yerel ekonomiye ne ölçüde yansıdığı ile çevresel ve toplumsal maliyetlerin kimler tarafından üstlenildiğinin araştırılması gerekmektedir.

Bu nedenle Diyarbakır'da mevcut ve planlanan petrol, kaya petrolü, maden, taş ocağı, HES ve GES faaliyetlerinin tarım, su kaynakları, ekosistemler, kültürel miras ve kırsal yaşam üzerindeki kümülatif etkilerinin belirlenmesi, ÇED ve ruhsatlandırma süreçlerinin bütüncül biçimde incelenmesi, yerel halkın karar süreçlerine etkin katılımının sağlanması ve kentin doğal varlıklarını gelecek kuşaklara taşıyacak önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılması gerekmektedir.

1			
2	ÇİÇEK OTLU	İSTANBUL	
3	HAKKI SARUHAN OLUÇ	ANTALYA	
4	HALİDE TÜRKOĞLU	DİYARBAKIR	
5	ÖZGÜL SAKİ	İSTANBUL	
6	AYŞEGÜL DOĞAN	ŞIRNAK	
7	MEHMET RÜŞTÜ TİRYAKİ	BATMAN	
8	ZÜLKÜF UÇAR	VAN	
9	KAMURAN TANHAN	MARDİN	
10	HÜSEYİN OLAN	BİTLİS	
11	SEVİLAY ÇELENK	DİYARBAKIR	
12	YILMAZ HUN	IĞDIR	
13	ÖZNUR BARTİN	HAKKARİ	
14	ÖMER ÖCALAN	ŞANLIURFA	
15	NEJLA DEMİR	AĞRI	
16	FERİT ŞENYAŞAR	ŞANLIURFA	
17	CEYLAN AKÇA CUPOLO	DİYARBAKIR	
18	İBRAHİM AKIN	İZMİR	
19	KEZBAN KONUKÇU	İSTANBUL	
20	MAHMUT DİNDAR	VAN	